

ΟΙ ΕΛΙΕΣ ΤΟΥ ΠΕΛΛΟΠΑΠΑ

υπό ΧΡΙΣΤΟΥΔΟΥΛΟΥ ΠΕΤΣΑ

Στο δρόμο Κυθρέας-Βώνης, ακριβώς στο μέρος που διασταυρώνονται οι δυο δρόμοι, Κυθρέας-Παλαϊκύθρου και Βώνης - Νέου Χωριού, βρίσκεται ένα μεγάλο λιοχώρι, 15 περίπου σκάλες με δένδρα, που αριθμούν ζωή πάνω από 150 χρόνια και είναι γνωστά σ' όλη την περιοχή της Κυθρέας με την ονομασία «Ελιές του Πελλόπαπα».

Το λιοχώρι τούτο δεσπόζει, τόσο της διασταύρωσης των δυο δρόμων, όσο και όλης της γύρω περιοχής, γιατί βρίσκεται σε τέτοια τοποθεσία, που ξεχωρίζει απ' όλα τα παλιά και νέα λιοχώρια. Εκτός από το αγκάλιασμα της διασταύρωσης των δυο δρόμων, περιβάλλεται σχεδόν από τις τρεις πλευρές του από τα παρακείμενα κεντρικά αυλάκια, που διοχετεύονταν οι διάφορες νομές της Κυθρέας (Βωνιάτικο, Εμήρ Χαράι, Τοπσιού) και προχωρούσαν το μεν χειμώνα να ποτίσουν τα σιτηρά, το δε καλοκαίρι τις διάφορες εποχιακές καλλιέργειες, που καλλιεργούνταν στο διάπλατο κάμπο που ξανοιγόταν από την περιοχή αυτή κι έφθανε στην Κεντρική Πεδιάδα της Λευκωσίας.

Τα διάφορα ταξίμια της Κυθρέας περνούσαν τις ελιές του Πελλόπαπα για να φθάσουν μέχρι τη Βώνη, το Παλαϊκύθρο και το Έξω Μετόχι και σε πολυομβρίες που πότιζαν τις περιοχές των χωριών τούτων, προχωρούσαν κι έφθαναν από το Έξω Μετόχι στην Αγκαστίνα κι από τη Βώνη και το Παλαϊκύθρο μέχρι το Τούρκικο χωριό Μόρα, που βρίσκεται σε απόσταση 12 περίπου μίλια από την Κυθρέα.

Ήταν σημαδιακό το λιοχώρι τούτο και δεν υπήρχε κανένας κάτοικος της περιοχής που να μην ήξευρε τις «Ελιές του Πελλόπαπα». Ήταν πολύ πυκνά φυτεμένα τα λιόδενδρα, που αποτελούσαν πραγματικό δάσος και ο διαβάτης στο πέρασμα τους τις νύκτες, με το θρόισμα των φύλλων στο φύσημα του αέρα, ένιωθε ένα ανεξήγητο φόβο. Ο φόβος τούτος ενισχύετο ακόμη περισσότερο με τη λαϊκή παράδοση, πως ανάμεσα στα πυκνά αυτά λιόδενδρα είχε το ενδιαίτημα της μια αγριογουρουνιά και έκαμνε την εμφάνιση της στις ασέ-

ληνες και σκοτεινές νύκτες. Ενθυμούμαι παιδιά εμείς, σαν περνούσαμε το δρόμο τούτο δέος μας έπιανε, όταν αναλογιζόμαστε πως μπορούσε να εμφανιστεί μπροστά μας η «λόδα με τα γουρούνια» όπως μας έλεγαν οι παλιοί γέροι του χωριού μας και μάλιστα με επιθετικές διαθέσεις ενάντια στους διαβάτες, που τολμούσαν να διασχίσουν ανάμεσα στα παλιά εκείνα πυκνοφυτευμένα ελιόδενδρα.

Από το λιοχώρι «Ελιές του Πελλόπαπα» περνά και η νομή «Τσιφλικιώτικο», που ανήκει αποκλειστικά στο Νεϋζάν Τσιφλίκι και ποτίζει την έκταση της κτηματικής ιδιοκτησίας του που ανέρχεται σε 1500 περίπου σκάλες. Το τσιφλικιώτικο ξεχωρίζει από την κεντρική αρτηρία της πηγής Κεφαλοθρύσου Κυθρέας, που πηγαίνει στο Παλαϊκύθρο και προχωρεί σε τσιμεντένιο αυλάκι δίπλα στο δρόμο Νέου Χωριού - Βώνης και φθάνει στην απέραντη έκταση των κτημάτων με σύνορα τις περιοχές Νέου Χωριού - Βώνης και Παλαϊκύθρου για να καταλήξει μέχρι την άλλοτε σιδηροδρομική γραμμή και το σημερινό νέο δρόμο Λευκωσίας-Βαρωσίων.

Ακριβώς κοντά στις «Ελιές Πελλόπαπα» με διπλό γεφύρι, που είχε σκόπιμα κατασκευασθεί, μπορούσε το τσιφλικιώτικο να ενωθεί με τις νομές Κυθρέας και να τις ενισχύσει στο προορισμό τους για καλοκαιρινές και χειμερινές καλλιέργειες. Η ενίσχυση αυτή ήταν αμοιβαία, γιατί και οι πιο πάνω αναφερόμενες νομές της Κυθρέας μπορούσαν να ενωθούν με το τσιφλικιώτικο για ενίσχυση της ροής του με αποτέλεσμα τον επιτυχέστερο προορισμό του.

Αναφέρεται πως το τσιφλίκι τούτο ανήκε στο Αγιοταφίτικο Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου, που είναι κτισμένο πάνω από τον Κουτσοβέντη και στις υπώρειες του Βουφαβέντου, στην οροσειρά του Πενταδακτύλου. Μια μέρα προ του 1850 Τούρκικο απόσπασμα επισκέφθηκε το τσιφλίκι με επικεφαλής Αγά της περιοχής με σκοπό τον αποκεφαλισμό του Ηγουμένου της Μονής - που έτυχε τότε να βρίσκεται στα υποστατικά της Μονής -

και τη δήμευση της πλουσιωτάτης περιουσίας του Τσιφλικιού. Ο ηγούμενος δεν μπόρεσε να εξευμενίσει τους Τούρκους και τον αρχηγό τους, παρ' όλη την φιλοξενία που έκαμε σ' αυτούς και ν' αποφύγει την θανάτωση, που ήταν ο αντικειμενικός σκοπός της επισκέψεως τους.

Μετά τη δολοφονία του Ηγούμενου η Τούρκικη Διοίκηση έκαμε κατάσχεση όλη την κτηματική περιουσία του τσιφλικιού, μαζί με τη νομή νερού, που είναι δεκαεξαήμερος κύκλος. Για ν' αποφύγει τυχόν διεκδίκηση της Ιεράς Μονής Χρυσοστόμου ενέγραψε το τσιφλίκι τούτο στην κατηγορία των Βάκουφ, απηλλαγμένο οιασδήποτε κατηγορίας φορολογίας και το σπουδαιότερο να μη μπορούν οι κάτοχοι κτημάτων ούτε να τα πουλούν ούτε να τα υποθηκέυουν, αλλά μόνο να κληρονομούνται από τους απογόνους τους (τέκνα, αδέρφια). Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν τέτοιοι στενοί συγγενείς, περιέρχονται στους κληρονόμους των πρώτων κατακτητών του.

Στη βορεινή πλευρά των «Ελιών του Πελλόπαπα» είναι ένα πολύ βαθύ αυλάκι που διοχετεύονταν τα ταξίμια της Κυθρέας (μονά-διπλά-τριπλά) για να προχωρήσουν να ποτίσουν όχι μονάχα τα λιόδενδρα βορεινά της Βώνης αλλά να προχωρήσουν να περάσουν το Τούρκικο χωριό Επηχώ και να προχωρήσουν μέχρι το ΄Εξω Μετόχι.

Απ' εδώ περνούσε τα νερά του όχι μονά αλλά διπλά και τριπλά (ένα μόνο ταξίμι, δυο ταξίμια ενωμένα, τρία ταξίμια ενωμένα) ο μεγάλος γαιοκτήμονας της Κυθρέας Θεμιστός για να ποτίσει τη σημαντική κτηματική περιουσία που κατείχε στο ΄Εξω Μετόχι. Ο Θεμιστός αφήκε τρεις απογόνους, που κληρονόμησαν την περιουσία του. Τον Γιάγκο Θεμιστού, που νυμφεύθηκε κι εγκαταστάθηκε στη Λευκωσία, τον Ευριπίδη, που σπούδασε δικηγόρος και διορίστηκε δικαστής και υπηρέτησε την Θέμιδα για αρκετά χρόνια στην εποχή της Αγγλοκρατίας. Ο Ευριπίδης νυμφεύθηκε κι εγκατεστάθηκε στη Λευκωσία. Είχε ακόμη την Δέσποινα που παντρεύτηκε τον Κυριάκο Λεμονοφίδη κι εγκατεστάθηκε στην Κυθρέα. Ο Κυριάκος επίλεκε το τέκνο της Κυθρέας ανέπτυξε πολυσχιδή δράση κι εκλέγηκε επανειλημμένα δήμαρχος Κυθρέας.

Ποιός ήταν όμως εκείνος, που φύτευσε και ανάστησε το εκτεταμένο τούτο λιχώρι, τις «Ελιές του Πελλόπαπα», που έμειναν στο πέρασμα της μακροβιότητας τους για να γίνουν γνωστές και περιώνυμες σ' όλη την περιοχή της Κυθρέας και ν' αφήσουν το όνομα του, συνδεδεμένο τόσο με την ιστορία, όσο και με

την παράδοση;

Ήταν ο Χατζηπαπαχριστόδουλος Χατζηπαπάγιαννη που γεννήθηκε στη Βώνη γύρω στο έτος 1800, ο επιλεγόμενος Πελλόπαπας από τον οποίο η τοποθεσία πήρε το όνομα του «Ελιές του Πελλόπαπα». Μα στην Κυθρέα σώζονται σήμερα πολλά επώνυμα και τοπωνύμια που έχουν σύνδεση με το όνομα του: «Ο Χατζήμογλου του Πελλόπαπα», «Το λιχώρι του Πελλόπαπα» «Η Μαριού του Πελλόπαπα». Μα εκείνο που αποθανάτισε πιο πολύ το όνομα του και τον έκαμε πασίγνωστο στην περιοχή, ήταν «Οι ελιές του Πελλόπαπα» εξαιτίας της περίοπτης θέσης τους, το πέρασμα όλων των χωριών της περιοχής Κυθρέας από την τοποθεσία «Ελιές Πελλόπαπα».

Νέος είχε γίνει ιερέας στην εκκλησιά τ' Άη Γιώργη της Βώνης που την υπηρέτησε για χρόνια. Βραδύτερο εγκαταστάθηκε στη Χρυσίδα και εξακολούθησε να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην εκκλησιά του Τιμίου Σταυρού.

Ο πατέρας του Χατζηπαπάγιαννης ήταν ανάμεσα στους ιερωμένους και προύχοντες της περιοχής Κυθρέας, που αποκεφάλισαν οι Τούρκοι την 9η Ιουλίου 1821 στη Λευκωσία. Από την Κυθρέα ήταν ο Χατζηγιάννης και Χατζηαττάλας, από τη Βώνη ο Χατζηπαπάγιαννης και από το ΄Εξω Μετόχι ο Πρωτόπαπας Χριστόδουλος.

Μα γιατί άραγε του κόλλησαν το κακόηχο όνομα «Πελλόπαπας» και παρέμεινε γνωστός μ' αυτό το παρατσούκλι; Ήταν άραγε ταιριαστό στο χαρακτήρα και στη συμπεριφορά του ανάμεσα στους συνανθρώπους της εποχής που έζησε;

Έζησε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας στην Κύπρο, που η αξιοπρέπεια του Έλληνα της Κύπρου υπετιμάτο και εξευτελιζέτο σε υπέρτατο βαθμό και η περιουσία και κτημοσύνη εύκολα μπορούσε να γίνει λεία των κυριάρχων Τούρκων Αγάδων.

Ο Χατζηπαπαχριστόδουλος συχνά πυκνά υπεβάλλετο σε εξαντλητικά βασανιστήρια από τους Τούρκους, με σκοπό να του αποσπάσουν χρήματα. Αναφέρεται πως υποβάλλετο στο βασανιστήριο της καρέκλας με την «στρέβλαν» και το 'σχοινί. Τα βασανιστήρια αυτά ήταν τόσο οδυνηρά, που κάτελγαν σε λιποθυμίες και άλλες ψυχοσωματικές κακώσεις, που δεν μπορούσε ο βασανιζόμενος να περπατά κανονικά. Οι βασανιστές στην κατάσταση αυτή για να το μυκτηρίσουν ακόμη περισσότερο του κόλλησαν το όνομα «Ντελί Παπάς» επίθετο που παρέμεινε στο μαρτυρικό ιερέα σ' όλη του τη ζωή.

Παρά την επωνυμία όμως αυτή οι Έλληνες

κάτοικοι της περιοχής έτρεφαν ιδιαίτερη εκτίμηση στην προσωπικότητα του σεπτού ιερέα και μάλιστα από ορισμένη μερίδα του λαού εθεωρείτο σοφός.

Παράλληλα ο Χατζηπαπάχριστοδουλος έχαιρε φήμης πολυφαγά. Σύμφωνα με μια παράδοση θρέθηκε κάποτε στη Δυτική μεριά της Κυθρέας όπου υπήρχαν πολλές και πελώριες συκιές. Σ' αυτές τυχαία θρήκε μερικά παιδιά σκαρφαλωμένα να μαζεύουν σύκα από τα υπερύψηλα εκείνα δένδρα. Στο πέραςμα του παπά τον κάλεσαν να του πουλήσουν σύκα. Ο παπάς πρόθυμα δέχθηκε ν' αγοράσει ένα καλάθι γεμάτο και κάθησε κάτω από τη συκιά και σε λίγο καταβρόχθισε όλο το περιεχόμενο του καλάθιού. Τούτο προξένησε την κατάπληξη των νεαρών, που μεταβλήθηκε σε λίγο σε θαυμασμό, όταν είδαν τον παπά να τους προσφέρει το ηγεμονικό ποσό των 4 σελινιών παρ' όλο που αυτοί του ζήτησαν μόνο 2 γρόσια.

Παρ' όλα τα δεινά και τις κακουχίες που υπέφερε ο Χατζηπαπαχριστόδουλος στα χέρια των αδίστακτων Τούρκων δεν κάμφθηκε, ούτε απογοητεύθηκε στο πέραςμα της επίγειας ζωής του, αλλά ανέπτυξε θρησκευτική και κοινωνική δράση, όσο λίγοι της εποχής του. Η παράδοση αναφέρει πως το φύτευμα των ελιών στις «Ελιές του Πελλόπαπα» άρχισε με τον αγιασμό που είχε τελέσει στην ακολουθία του Μεγάλου Αγιασμού των Θεοφανείων και μάλιστα η πρώτη ελιά που φύτευσε ήταν εκείνη που εξείχε στον όχθο του χωραφιού προς το δρόμο. Αυτή την ελιά όταν την φύτεψε την πότισε με μια μπουκάλια αγιασμού. Ήταν ακριβώς αντίκρυ που το κατέμι της Βώνης στρίβει για να προχωρήσει να ποτίσει τα λιόδενδρα της Βώνης στη Δυτική και Βορειοδυτική πλευρά του χωριού τα οποία είναι πολύ πιο παλιά απ' αυτά που φύτευσε ο αειμνηστος ιερέας. Το μεριδίον τούτο που υπάρχει το πρώτο δένδρο ανήκαν στους Αποστολίδες, κληρονόμους της κόρης του Μαριούς που παντρεύτηκε στο Νέο Χωριό.

Στο φύτευμα ακολούθησε τη νοοτροπία της εποχής του να φυτεύει τα δένδρα το ένα πολύ κοντά στο άλλο. Είχαν τη manía να οικονομούν το τόπο έτσι που να περιλαμβάνει πολλά. Γι' αυτό τα δένδρα δεν είχαν την απαιτούμενη άνεση να ξανοιχθούν στα πλάγια να φουντώσουν και να μείνουν χαμηλά. Αναγκαστικά προχωρούσαν σε ύψος εγίνονταν υπερύψηλα δένδρα και στον καιρό το μάζεμα του καρπού απέβαινε προβληματικό.

Είχαν δε την συνήθεια οι παλιοί εκείνοι κάτοικοι ν' αποφεύγουν το αποκεφάλισμα (αποκοπή όλων των κλάδων από τη σταύρωση) έτσι

που ν' αναγκασθεί το δένδρο να βγάλει νέους κλώνους ν' ανανεώσει να χαμηλώσει και φουντώσει.

Ένας νέος ιδιοκτήτης ενός μικρού τεμαχίου από τις «ελιές του Πελλόπαπα» ο Χαρίλαος Στ. Αθανασιάδης τόλμησε ν' αποκεφαλίζει όλα του τα ελαιόδενδρα και σε λίγα χρόνια νέωσαν, φούντωσαν και είχαν πλουσίαν και εκλεκτήν καρποφορίαν. Δυστυχώς όμως δεν το μμήθηκαν και οι άλλοι συνιδιοκτήτες του στην εφαρμογή του αποκεφαλισματος, παρ' όλο που διεπίστωσαν από πολύ κοντά τα θαυμάσια αποτελέσματα του.

Μα εκτός από τις «Ελιές του Πελλόπαπα» δενδροφύτευσε κι άλλες περιοχές στην Κυθρέα και ανάστησε ελαιόδενδρα που καταδεικνύουν την δραστηριότητα του και ιδιαίτερα την αγάπη του στα δένδρα και προπαντός στα ελαιόδενδρα που τόσο θαυμάσια ευδοκίμουν σ' όλη την περιοχή της Κυθρέας.

Ο ίδιος δενδροφύτευσε το «Λιοχώρι Πελλόπαπα» στην Κυθρέα στην Περιοχή Τσαγκαρίνα που έφθανε τις 20 σκάλες. Βρισκόταν λίγο πιο κάτω από τη Χαραή της Νομής Βώνης (Βωνιάτικο) ακριβώς αντίκρυ στο σπίτι Κωστή Παρτακέλα (πατέρα της σημερινής καλλιτέχνιδας Καλλιόπης Σπύρου) κι έφθανε μέχρι το σπίτι Κωστή Χ' Μιχαήλ. Το λιοχώρι τούτο περιβαλλόταν και από τις τρεις πλευρές με δρόμο, γι' αυτό κτίστηκαν σ' όλο το μήκος των δρόμων σπίτια κι έτσι αναγκαστικά πολλά από τα λιόδενδρα αφαιρέθηκαν.

Ένα άλλο μεγάλο κτήμα που δενδροφύτευσε ο Πελλόπαπας στην Κυθρέα στην περιοχή της Καμάρας είναι εκείνο που άρχιζε από τα νότια του σπιτιού του Δημοσθένη Παπαμ-ρμύγγη στην ενορία Αγίου Ανδρονίκου στην περιοχή Καμάρα κι έφθανε μέχρι το αυλάκι που ενώνει τη νομή «Εμήρ» με τη νομή «Βωνιάτικο».

Δυστυχώς το κτήμα τούτο παρ' όλο που το δενδροφύτευσε δεν μπόρεσε να το κρατήσει, γιατί το είχε ανταλλάξει με κτήμα ίσης εκτάσεως στην περιοχή Κυθρέας στη θέση Χατζηπαύλου στην τοποθεσία «Πλακωτό» από τη μια μεριά (Δυτική) και «Κτήματα Καλλήδων» (Ανατολική).

Η ανταλλαγή έγινε με το Βασίλη του Χατζηδιδιού (Πατέρα του Χρίστου της Άννας) για τον πιο κάτω λόγο. Το κτήμα τούτο βρισκόταν τελείως κοντά στο σπίτι του Βασίλη Χατζηδιδιού και προξενούσαν στο κτήμα του Παπά καθημερινά ζημιές. Για ν' αποφευχθούν λοιπόν προστριβές και φιλονικίες πρότεινε ο Παπάς στο Βασίλη την ανταλλαγή των κτημάτων τους και αυτός την δέχτηκε χωρίς καμιά αντίρρηση.

Το κτήμα Χ΄΄ Παύλου που πήρε ο Πελλόπαπας βρισκόταν στην περιοχή Κυθρέας και συνορεύει με την περιοχή της Βώνης (τις χωρίζει το βαθύ αυλάκι που άρχιζε από τις ελιές του Πελλόπαπα και προχωρούσε να φθάσει στην Επηχώ και στο Έξω Μετόχι) και λίγο απείχε από το άλλο του κτήμα «Ελιές του Πελλόπαπα» που περιγράψαμε πιο πάνω. Το κτήμα τούτο του Χατζηπαύλου αργότερα περιήλθε στους απογόνους τους Θεοχάρηδες και τελευταία πέρασε στην κυριότητα της Χρυσταλλούς Αντώνη Ταλιαδώρου που την παντρεύτηκε ο Κυριάκος Τσικέλλης από το Λευκόνοικο και του Ανδρέα Τσοπάνη Τσικκά. Και οι δυο τους το δενδροφύτευσαν με ελαιόδενδρα.

Έχει παρατηρηθεί πως ο Πελλόπαπας και τα τρία λιοχώρια που δενδροφύτευσε είναι δίπλα στις νομές νερού. Σκόπιμα διάλεγε τα κτήματα για δενδροφύτευα κοντά στο νερό για την εύκολη άρδευση τους ιδίως στα πρώτα τους χρόνια που τα δένδρα χρειάζονται συχνό πότισμα για να σχηματίσουν ριζικό σύστημα που θα τα υποβοηθούσε στην ανάπτυξη τους.

Ήταν ένας καλός κτηματίας ο Πελλόπαπας, γιατί μεγάλη έκταση γης πήρε σαν προίκα από τον πενθερό του, αλλά και σημαντική περιουσία αγόρασε ο ίδιος, χάρις στη δραστηριότητα και εργατικότητα που ανέπτυξε σ΄ όλη του τη ζωή.

Κατείχε μια ατέλειωτη περιοχή γης που άρχιζε κάτω από το Τούρκικο χωριό Μπέη Κιογιού προς την Επηχώ με σύνορα το αυλάκι της Βώνης που περνά από τα μνήματα Μπέη Κιογιού, προχωρούε στην Επηχώ κι έφθανε μέχρι τη Μόρα.

Ο Πελλόπαπας στην προσπάθεια του ν΄ αναπτύξει δένδρα προτιμούσε τα λιόδενδρα για το αιωνόβιο τους, είχε καλή ξόδευση τόσο ο ελαιόκαρπος, όσο και το λάδι, γιατί στην εποχή του δεν ήταν πολύ διαδεδομένο στην Κύπρο, οι αγριελιές για προμήθεια ελαιοδένδρων αφθονούσαν στην περιοχή του Πενταδακτύλου και ήταν εύκολη η προμήθεια τους στους τόπους που ήθελε κάποιος να τους μετατρέψει σε λιοχώρια. Άλλωστε η όλη διαδικασία που απαιτούσε ένας τόπος να μετατραπεί σε λιοχώρι ήταν μόνο κόπος χωρίς σχεδόν καθόλου να ξοδευτούν χρήματα. Φίλεργος και φιλόπονος όπως ήταν ο παπάς δεν σκεφτόταν καθόλου τον κόπο και αφειδώλευτα κατέβαλλε υπερβολικούς κόπους προκειμένου να φυτεύσει και ν΄ αναπτύξει δένδρα.

Δικό του παπά ήταν και το κτήμα που εφάπτετο του δρόμου Κυθρέας-Βώνης με την επωνυμία «Τρικάντουνο» στην τοποθεσία Κατάγιας που απείχε απόσταση μερικών σκα-

λών από τη Βώνη. Στην αριστερά πλευρά του δρόμου βρισκόταν μεγάλο κτήμα που ανήκε στην εκκλησιά της Βώνης, ενώ στην δεξιά ήταν το κτήμα τούτο που είχε αγοράσει από τους απογόνους του Πελλόπαπα ο Χ΄΄ Πετρής Χ΄΄ Νικόλα Σπανός. Αυτός το μεταβίβασε αργότερα στο γιο του Νικολάτση Νικολαΐδη και αυτός με τη σειρά του το νομοποίησε στην αδελφότεχη του Αντιγόνη, κόρη του δασκάλου Γεώργιου Παπαδόπουλου και μετέπειτα σύζυγο του Ανδρέα Κιουζέλη.

Είχε επίσης κτήματα που άρχιζαν από τα Νότια της εκκλησίας της Βώνης στην τοποθεσία «Αγκούλαδες» και προχωρούσαν κι έφθαναν μέχρι το αυλάκι που διοχετεύετο η νομή του νερού « Έξω Μετόχι» για να περάσει από την Επηχώ και να προχωρήσει και φθάσει στο χωριό Έξω Μετόχι. Άλλωστε τη νομή αυτή του νερού την κατείχαν εξημισείας οι Τούρκοι της Επηχούς και οι κάτοικοι του Έξω Μετοχιού. Από τα κτήματα αυτά ένα μερίδιο περιήλθε στηδιοκτησία του Θεοχάρη Σάββα Ζαμπακίδη που το πήρε από τη μητέρα του Ελεγκού Θεοχάρη σύζυγο του Σάββα Ζαμπακίδη και εγγονή του Πελλόπαπα. Το άλλο μερίδιο το είχε στην κυριότητα του ο ιερέας της Βώνης Παπακυριάκος Κυπερούντας. Αυτός το είχε αγοράσει από την εγγονή του Πελλόπαπα Μαρίτσα Θεοχάρη που παντρεύτηκε τον Παναγή Μαύρου από τη Βώνη, όπου εγκαταστάθηκε.

Είχε ακόμη μια καλή έκταση γης 5 περίπου σκάλες και λίγο πιο πάνω απ΄ αυτή άλλες 10 σκάλες. Οι δυο αυτές εκτάσεις αρδεύονταν από το δήμεμα τους Κίσηδες, που έπιανε νερό από το Ξεροπόταμο της Βώνης. Ο χειμάρρος τούτος κατέβαινε πολύ ορμητικός, σαν έπεφταν καταρρακτώδεις βροχές στην οροσειρά του Πενταδακτύλου διέσχιζε από Βορρά προς Νότο το χωριό Βώνη και σαν ξεχειλούσε έμπαινε στα περισσότερα σπίτια της Βώνης και στη συνέχεια προχωρούσε στα Νότια για να ποτίσει τον εκτεταμένο κάμπο της Συκάς που βρισκόταν στη περιοχή της Βώνης.

Τα νερά του Ξεροποτάμου ενισχύονταν ακόμη όπως έχουμε αναφέρει προηγουμένως από τα όμβρια νερά που μαζεύονταν στο κατέμι της Βώνης και στο σημείο των «Ελιών του Πελλόπαπα» χωρίζονταν στα δυο βαθιά αυλάκια ένα προς βορρά και το άλλο στο Νότο του λιοχωριού και κατάληγαν και τα δυο στο Ξεροπόταμο.

Ο χειμάρρος τούτος σ΄ όλη τη διαδρομή του από τις υπώρειες του Πενταδακτύλου μέχρι το πρώτο δήμεμα, που βρισκόταν στο μέσο της διαδρομής του στο χωριό ακριβώς ανάμεσα που είναι από τη μια μεριά του ποταμού το

σπίτι του Χριστόδουλου Παπαγεωργίου και από την άλλη μεριά το σπίτι της Μαρίτσας Παντελή, που παντρεύτηκε κι εγκαταστάθηκε στο Βαρώσι, δεν μπορούσε να ποτίσει παρακείμενα κτήματα γιατί η κοίτη του ήταν πολύ βαθειά και τα κτήματα ήταν πολύ ψηλά, έτσι που η άρδευση τους ήταν ανέφικτη. Στο πρώτο όμως δῆμμα που αναφέραμε ο ποταμός είχε αρκετό άνοιγμα σε πλάτος και λίγο βάθος, έτσι που έπιανε σημαντική ποσότητα νερού και διοχετεύετο σε βαθύ αυλάκι, που περνούσε δίπλα στο παλιό σχολικό κτίριο έξω από το περιτοιχίσμα της εκκλησίας της Βώνης, για να ποτίσει όλη την έκταση που ξανοιγόταν προς Νότο της εκκλησίας μέχρι το κατέμι του Έξω Μετοχιού, όπως αναφέραμε προηγουμένως.

Το δεύτερο δῆμμα, που έπιανε νερό από το Ξεροπόταμο ήταν το δῆμμα τους Κίτσηδες, που βρισκόταν στο μέσο της πορείας του ποταμού από την εκκλησιά της Βώνης μέχρι τη Γραμμή του σιδηρόδρομου. Το δῆμμα τούτο έπαιρνε αρκετή ποσότητα νερού και μπορούσαν οι ιδιοκτήτες των παρακειμένων κτημάτων να τα ποτίσουν άνετα, όπως και τα δυο κτήματα του Πελλόπαπα που αναφέραμε πιο πάνω 5 και 10 σκάλες το καθένα αντίστοιχα.

Τα δύο τούτα τεμάχια κληρονομήθηκαν από τους απογόνους του Πελλόπαπα Θεμιστό και Κωστή Βλάμη και τελευταία στο Λούκα Βλάμη κληρονόμο του Θεμιστού που αγόρασε και το μερίδιο του θείου του Κωστή Βλάμη. Στα κτήματα τούτα ο Λούκας Βλάμης λίγα χρόνια προ της εισβολής είχε κάμει διάτρηση και βρήκε σημαντική ποσότητα νερού. Το νερό τούτο μετέφερε με διασωλήνωση μέχρι τις «Ελιές του Πελλόπαπα» που ξεκινούσαν όπως έχουμε αναφέρει τα τρία κεντρικά αυλάκια (προς τη Βώνη, προς την περιοχή Μπέη Κιογιού, προς το Ναύζαν Τσιφλίκ) και το πουλούσε για πότισμα ελαιοδένδρων, λεμονοδένδρων και άλλων εποχιακών καλλιεργείων.

Ο Πελλόπαπας κατείχε ακόμη το κτήμα με το όνομα «Αρκόντισσες» που εκτεινόταν κάτω από τη γραμμή του σιδηροδρόμου που καταργήθηκε το 1950 και τη θέση του κατέλαβε ο νέος δρόμος Λευκωσίας-Αμμοχώστου μέσω Αγκαστίνας, Πραστειού, Γαϊδουριά, Έγκωμης έφθανε στο Βαρώσι. Το κτήμα τούτο κληρονομήθηκε από τους Βλάμηδες, εγγονούς του Πελλόπαπα, αλλά αυτοί με τη σειρά τους το πούλησαν και το αγόρασε ο Χ΄΄ Πιτρή Χ΄΄ Νικόλα Σπανός.

Πιο κάτω και σχεδόν σύνορα της Αρχόντισσας ήταν τα κτήματα τους Θεοχάρηδες, που ήταν εγγόνια του Πελλόπαπα και τελευταία περιήλθαν στη κυριότητα του Ανδρέα Τσικκά.

Πιο κάτω από τα κτήματα τους Θεοχάρηδες ήταν ένα άλλο κτήμα του Πελλόπαπα 10 περίπου σκάλες που περιήλθε στην κυριότητα των Αποστολίδων και τελευταίος ιδιοκτήτης του τεμαχίου τούτου λίγα χρόνια προ της εισβολής ήταν ο Φίλιππος Παπανικόλα από το Παλαικύθρο, που είχε τις ρίζες του από το Μαραθόβουνο.

Στη συνέχεια των κτημάτων του Πελλόπαπα ήταν η λούρα, 40 περίπου σκάλες που την κληρονόμησε ο Γερόλεμος, γιός του Πελλόπαπα. Ήταν ένα κτήμα ολόϊσιο αρκετά γόνιμο, βρισκόταν δίπλα σε αυλάκι που έπιανε μπόλικο νερό από το Ξεροπόταμο και δίπλα στο δρόμο Βώνης-Συκάς. Ο Γερόλεμος την πούλησε και την αγόρασε ο Μιχαηλιάς Χ΄΄ Αθανάση με το μικρό ποσό των £80. Στη συνέχεια την αγόρασε ο δάσκαλος Γεώργιος Παπαδόπουλος, γαμβρός από κόρη του Χ΄΄ Πιτρή Χ΄΄ Νικόλα Σπανού. Μετά το θάνατο του Παπαδόπουλου την κληρονόμησαν εξ ίσου τα παιδιά του Μιλτιάδης Νικολαΐδης και Αντιγόνη Νικολαΐδου ανά 20 σκάλες αντιστοίχως. Το χωράφι της Λούρας έφθανε μέχρι του χωματόδρομου Παλαικύθρου- Έξω Μετοχιού.

Πιο κάτω από το δρόμο τούτο στη τοποθεσία «Λειβάδια» ήταν ένα κτήμα 50 σκάλες που ανήκε αρχικά στον Πελλόπαπα και στη συνέχεια κληρονομήθηκε από το γιο του Θεοχάρη. Αυτός το μεταβίβασε στα παιδιά του Σταυράκη Θεοχάρη και Αννού Θεοχάρη, σύζυγο του Κωστή Τσοπάνη Τσικκά, που πήγαν από 25 σκάλες ο καθένας. Αυτοί τα μεταβίβασαν με τη σειρά τους στους απογόνους τους. Ο Σταυράκης Θεοχάρης στα παιδιά του Αγάθη, Χρυσταλλένη, Μυροφόρα και Μαρίτσα. Η Αννού Θεοχάρη στα παιδιά της Ευανθία, Χρυσταλλένη και Ανδρέα Τσικκά.

Συνέχεια στις 50 σκάλες ήταν ένα άλλο κτήμα ο Καρά Μουσταφάς, ακριβώς δίπλα στο Ξεροπόταμο, που είχε έκταση 25 σκάλες. Τούτο κληρονόμησε ο Γιαννάτζης Βλάμη, γιός του Πελλόπαπα, που το πούλησε ο ίδιος στο Χ΄΄ Πιτρή Χ΄΄ Νικόλα Σπανό, οι δε απόγονοι του το μεταπούλησαν στον Κώστα Παπαγεωργίου από τη Βώνη.

Άλλο κτήμα του Πελλόπαπα ήταν το «Τρικάντουνο» που βρισκόταν κάτω από το δρόμο Παλαικύθρου- Έξω Μετοχιού. Είχε έκταση 18 σκάλες και το κληρονόμησε ο Γιαννάτζης Βλάμης, γιός του Πελλόπαπα. Οι απόγονοι του Γιαννάτζη Βλάμη το πούλησαν στο Χ΄΄ Πιτρή Χ΄΄ Νικόλα Σπανό. Μα και τούτου οι κληρονόμοι το πούλησαν στον Πιτρή Γιαννή Πέτσα, που τελευταία περιήλθε στο γαμβρό του από κόρη του, το Χριστόδουλο Θεμιστού Βλάμη.

Λίγο πιο κάτω από το «Τρικάντουνο» στην τοποθεσία 25 σκάλες, ονομασία και τοποθεσία, βρισκόταν άλλο κτήμα του Πελλόπαπα ονομαστικά 25 σκάλες, στην πραγματικότητα όμως είχε έκταση 40 σκαλών. Το κτήμα τούτο κληρονόμησε ο γιος του Πελλόπαπα Γερόλεμος. Στη συνέχεια μεταβιβάστηκε στον απόγονο του Γερόλεμου Χ΄΄ Στυλλή Χ΄΄ Γιώρκου (Χατζής του Χ΄΄ Γιώρκου, πατέρας του Γεώργιου Γεωργιάδη που ήταν για σειρά χρόνια Γραμματεύς του Δημαρχείου Κυθρέας). Ο Χ΄΄ Στυλλής Χ΄΄ Γιώρκου το πούλησε στο Γεώργιο Χ΄΄ Κωσταντή Γιούπα. Αυτός το μεταβίβασε στις δυο κόρες 25 σκάλες στην Παναγιώτα, που παντρεύτηκε το Λούκα Θεμιστού Βλάμη κι εγκατεστάθηκε στη Βώνη και 15 σκάλες στη Θάλεια, που παντρεύτηκε τον Κώστα Καστάνα από το Λευκόνοικο, όπου εγκατεστάθηκε.

Από το δῆμμα τους Κίστηδες προχωρώντας το δρόμο Βώνης-Συκάς και πριν φθάσουμε στην άλλοτε γραμμή του σιδηροδρόμου και δίπλα στο Ξεροπόταμο βρισκόταν ένα άλλο κτήμα 25 περίπου σκάλες με την ονομασία «Μαριού του Πελλόπαπα». Πήρε το όνομα της κόρης του Πελλόπαπα Μαριούς Αποστόλη που το κληρονόμησε και το πούλησε, γιατί παντρεύτηκε κι εγκατεστάθηκε στο Νέο Χωριό και ήταν μακριά της να το κρατήσει. Το αγόρασε απ' αυτή ο Χ΄΄ Πετρής Χ΄΄ Νικόλα Σπανός και το μεταβίβασε απ' ευθείας στο γιο του Νικολάτζη Νικολαΐδη, γιατί του είχε στείλει τα χρήματα της αγορής σαν βρισκόταν στο Ζαγαζίκ της Αιγύπτου, όπου επαγγέλλετο τον Ιεροψάλτη στην εκεί εκκλησιά της ομοιογένειας. Ο Νικολάτζης Νικολαΐδης παρέμεινε άγαμος, γι' αυτό στα τελευταία του χρόνια, λίγα χρόνια προ της εισβολής το μεταβίβασε στην αδελφότεχνη του Αντιγόνη Νικολαΐδου, σύζυγο του Αντρέα Κιουζέλη.

Πιο κάτω από τη σιδηροδρομική γραμμή βρίσκεται ένα άλλο δῆμμα που ποτίζει από τα νερά του Ξεροποτάμου όλα τα κτήματα που βρίσκονται στην περιοχή της Παλιοκκλησιάς. Στην ανατολική μεριά αυτού του δῆμματος βρισκόταν ένα άλλο κτήμα με το όνομα «Χ΄΄ Λοιζής» 15 σκάλες. Ανήκε στον ομώνυμο ιδιοκτήτη από τον οποίο ο Πελλόπαπας το είχε αγοράσει αντί της εξευτελιστικής τιμής των £10. Σε παρατήρηση του Χ΄΄ Λοιζή, ότι είχε μεγαλύτερη αξία από την προσφερομένη των £10, ο Πελλόπαπας του απάντησε, ότι πράγματι άξιζε περισσότερο, αλλά η εξευτελιστική τιμή που σου προσφέρω είναι για τιμωρία σου που σ' όλη την περίοδο της γειτονίας μας δεν έπαυες ν' αποκόπτεις το δικό μου κτήμα και να

το προσθέτεις στο δικό σου. Έτσι δεν μπορώ να σου προσφέρω περισσότερα. Ο Χ΄΄ Λοιζής στην ακαμψία αυτή του Πελλόπαπα δέχτηκε την προσφορά και μεταβίβασε το κτήμα στον Πελλόπαπα. Το κτήμα τούτο κληρονόμησε ο γιος του Θεοχάρης και από αυτό μεταβιβάστηκε στο κληρονόμο του Σταυράκη Θεοχάρη και απ' το Σταυράκη περιήλθε τελευταία στο γιο του Κύπρο Σταυράκη.

Προς Νότο του Χ΄΄ Λοιζή ο Πελλόπαπας κατείχε ένα άλλο τεμάχιο γης που ανερχόταν σε 20 σκάλες. Από τις 20 σκάλες τις 15 κληρονόμησε ο γιος του Πελλόπαπα Θεοχάρης. Απ' τις 15 σκάλες τις 6 σκάλες τις έδωσε στο γιο του Σταυράκη και στη συνέχεια αυτός τις μεταβίβασε στο γιο του Κύπρο Σταυράκη. Άλλες 6 σκάλες ο Θεοχάρης παρεχώρησε στην κόρη του Ευανθία Αντώνη Ταλιαδώρου και τις υπόλοιπες 3 σκάλες παραχώρησε στην κόρη του Ελεγκού Σάββα Ζαμπακίδη.

Εναπέμειναν έτσι οι 5 σκάλες που κληρονόμησε ο γιος του Πελλόπαπα Γιάννης Βλάμης, που τις μεταβίβασε στο γιο του Χριστόδουλο Γιάννη Βλάμη, που και αυτός τις μεταβίβασε στο γιο του Κωστή Βλάμη και τελευταία τις αγόρασε ο Λούκας Βλάμης από το τελευταίο κληρονόμο.

Στα Νοτιοανατολικά των πιο πάνω κτημάτων ακριβώς εκεί που το αυλάκι παρουσιάζει κάποια κλίση, ο Πελλόπαπας κατείχε ένα άλλο κτήμα 12 περίπου σκάλες που το πήρε κληρονομιά η κόρη του Μαριού. Αυτή όπως αναφέραμε και προηγούμενα παντρεύτηκε τον Αποστολή από το Νέο Χωριό όπου κι εγκαταστάθηκε. Οι κληρονόμοι της το διατήρησαν μέχρι πρόσφατα και λίγα χρόνια προ της εισβολής το πούλησαν στο Γιάννη Μακρή από την Κυθρέα.

Πιο κάτω από το κτήμα τούτο ο Πελλόπαπας κατείχε ένα άλλο κτήμα 8 περίπου σκάλες κι είχε την επωνυμία «Χ΄΄ Λοιζήδες». Το κτήμα τούτο κληρονόμησε ο γιος του Πελλόπαπα Θεοχάρης, που το μεταβίβασε στην κόρη του Αννού Θεοχάρη, που παντρεύτηκε τον Κωστή Τσιοπάνη Τσικκά. Αυτή το μεταβίβασε στην κόρη της Χρυσταλλού, που παντρεύτηκε το Γεώργιο Αβρααμίδη από την Κυθρέα. Η Χρυσταλλού έχει πεθάνει πριν ένα χρόνο.

Προς Νότο από τα πιο πάνω κτήματα ο Πελλόπαπας κατείχε ένα άλλο κτήμα 20 περίπου σκάλες στην ίδια τοποθεσία «Χ΄΄ Λοιζήδες» που το κληρονόμησε ο γιος του Γιαννάτζης Βλάμης του οποίου οι απόγονοι το πούλησαν στο Χ΄΄ Πετρή Νικόλα Σπανό. Ύστερα από χρόνια το αγόρασε από τους κληρονόμους του Χ΄΄ Πετρή ο Αθανάσης Αντώνη Ταλιαδώρος και αυτός μετά από χρόνια το πούλησε

στο Σωτήρη Πίτσιλο από τη Βώνη. Το κτήμα τούτο λίγα χρόνια προ της εισβολής περιήλθε στην κυριότητα του Γιάννη Μακρή από την Κυθρέα.

Η πιο πάνω σημαντική έκταση γης που κατείχε ο Πελλόπαπας για ν' αποβεί προσοδοφόρος για κάθε καλλιέργεια έπρεπε να 'χει και ανάλογη κτημοσύνη νερού από την πηγή του Κεφαλόθρυσου της Κυθρέας. Έτσι τουλάχιστο ήταν η τακτική κάθε γαιοκτήμονα στην περιοχή Κυθρέας, άλλως η κατοχή γης χωρίς ιδιοκτησία νερού, θα ήταν ανεκμετάλλευτη. Μόνο εκείνοι που κατείχαν ασήμαντη έκταση γης δεν νοιάζονταν και πολύ να αποκτήσουν δικό τους νερό, γιατί εύκολα μπορούσαν να εξασφαλίσουν, λίγες ώρες νερού που χρειάζονταν, με ενοίκιο καθεχρονικό από τις εκκλησιές που κατείχαν μεγάλες ιδιοκτησίες νερού (Αρχιεπισκοπή, Φανερωμένη, Άγιος Ανδρόνικος Κυθρέας, Άγιος Γεώργιος Βώνης). Μεγάλες ιδιοκτησίες διέθεταν για ενοικίαση και το Εβκάφ κι οι Τζαμάδες.

Έτσι ο Πελλόπαπας κατείχε 6 δωδεκάωρα νερά από την νομή Βώνης (Βωνιάτικο) που ήταν καθένα δεκατετραήμερος κύκλος. Προτιμούσε φαίνεται ο Πελλόπαπας να 'χει δικό του νερά από τη νομή αυτή, γιατί όλα τα προαναφερθέντα κτήματα μπορούσαν εύκολα κι άνετα να ποτιστούν από τη νομή του Βωνιάτικου.

Από τη νομή που ξεχωρίζει το Βωνιάτικο για να φθάσει στα κτήματα του Πελλόπαπα ήταν απόσταση 3-4 μίλια. Παρ' όλη τη μεγάλη απόσταση το κατέμι της Βώνης είναι τόσο απλό που μόνο 3-4 δησιές μπορούσες να κόψεις και το νερό θα έφθανε στο προορισμό του κατ' αντίθεση με τ' άλλα ταξίμια της Κυθρέας (Εμήρ, Τοπισιού, Ξυλευρίτικο) που τα κατέμια τους παρουσίαζαν δυσκολίες και περιπλοκές (μοιρασιές, πολλές δησιές κι άλλα).

Το πρώτο νερό του Πελλόπαπα ήταν Δευτέρα νύκτα από τη Δύση του ήλιου μέχρι την Ανατολή της Τρίτης πρωί. Το νερό τούτο κληρονόμησε ο γιός του Θεοχάρης και αυτός με τη σειρά του το μεταβίβασε στους απογόνους του. 6 ώρες στην Αννού που παντρεύτηκε τον Κωστή Τσικκά. 2 ώρες στην Ελεγκού που παντρεύτηκε το Σάββα του Ζαμπάκκου (Ζαμπακίδη). 2 ώρες στην Ευανθία που την παντρεύτηκε ο Αντώνης Ταλιαδώρος. 2 ώρες στην Μαρίτσα που παντρεύτηκε τον Παναγή Μαύρου από τη Βώνη. Το μερίδιο αυτό η Μαρίτσα το πούλησε στον Αντώνη Ταλιαδώρου και έτσι αυτός μ' εκείνο της συζύγου του το έκαμε 4 ώρες.

Δεύτερο νερό του Πελλόπαπα ήταν Τρίτη

νύκτα από τη Δύση του ήλιου μέχρι την Ανατολή του ήλιου το πρωί της Τετάρτης. Το νερό τούτο κληρονόμησε ο γιος του Πελλόπαπα Γιαννάτζης Βλάμης, του οποίου οι κληρονόμοι το πούλησαν κι αρχικά αγοράσθηκε από την εκκλησιά της Φανερωμένης στη Λευκωσία και ύστερα αγοράσθηκε από την εκκλησιά του Αγίου Γεωργίου της Βώνης.

Τρίτο νερό του Πελλόπαπα ήταν Σάββατο μέρα που το κληρονόμησε η κόρη του Μαριού που παντρεύτηκε τον Αποστόλη από το Νέο Χωριό και στη συνέχεια περιήλθε στους απογόνους τους, Αποστολίδες.

Τέταρτο νερό του Πελλόπαπα ήταν Σάββατο νύκτα που το κληρονόμησε ο γιος του Πελλόπαπα Γερόλεμος που άφησε κληρονόμο του το Χ' Σάββα Ζαμπακίδη και αυτός με τη σειρά του μεταβίβασε εξ ημισείας στο γιο του, Ευγένιο Ζαμπακίδη και στην κόρη του Αναστασία, που παντρεύτηκε τον γιατρό Σάββα Σαθβίδη και εγκαταστάθηκε στη Λευκωσία. Βραδύτερο ο Ευγένιος το πούλησε. Η Αναστασία το είχε στη κατοχή της και λίγα χρόνια προ της εισβολής το πούλησε στο Χριστόδουλο Θεμιστού Βλάμη. Πέμπτο νερό του Πελλόπαπα ήταν το επόμενο Σάββατο νύκτα από τη Δύση του ήλιου μέχρι την Ανατολή του ήλιου πρωί της Κυριακής. Το νερό τούτο κληρονόμησε η κόρη του Ελένης που παντρεύτηκε τον Παναγιώτη Καϊλή από το Έξω Μετόχι, όπου εγκαταστάθηκε. Στη συνέχεια οι κληρονόμοι της Ελένης το πούλησαν στον Κυριάκο Λεμονοφίδη, ο οποίος το μεταβίβασε στο γιο του Αντώνη Λεμονοφίδη.

Έκτο νερό του Πελλόπαπα ήταν Κυριακή μέρα που περιήλθε εξ ημισείας και στους πέντε κληρονόμους του, οι οποίοι το πούλησαν στην εκκλησιά του Αγίου Γεωργίου της Βώνης.

Ο Πελλόπαπας είχε το σπίτι του στο Β.Δ. άκρο του χωριού, όπου κτίσθηκαν τα σπίτια των εγγονών του Θεμιστού και Χριστόδουλου Γιαννάτζη Βλάμη. Ήταν αρκετά εκτεταμένο, αν λάβει κανείς υπόψη την πολυμελή του οικογένεια (πέντε παιδιά και το ζεύγος) και την εκτεταμένη γεωργία που έκαμνε. Είχε 4 ζευγάρια θώδια και καλλιεργούσε τα κτήματα του με την βοήθεια των παιδιών του και με αρκετούς μισταρκούς, που τους είχε μόνιμους με μηνιαίο μισθό. Καλλιεργούσε κυρίως σιτηρά, βαμβάκι, σιγάμι και είχε και την δενδροκαλλιέργεια.

Το νερό της Βώνης στην εποχή του δεν περιοριζόταν μονάχα στα γύρω κτήματα του χωριού, όπως εγένετο στα τελευταία χρόνια, αλλά κατευθύνετο στον εκτεταμένο κάμπο της Συκάς, σε απόσταση πέραν των δυο μιλίων

από το χωριό, όπου πότιζε μεγάλες εκτάσεις βαμβακιού και σησαμιού. Διάνυε ακόμη άλλα δυο μίλια για να φθάσει στο χωριό από τη Χα-ραή του, που βρισκόταν στην περιοχή της Κα-μάρας στην Κυθρέα στην τοποθεσία Τσαγκα-ρίνα, όπου βρισκόταν όπως αναφέραμε προη-γουμένως «Το λιοχώρι του Πελλόπαπα».

Έτσι η όλη διαδρομή του Βωνιάτικου ήταν παραπάνω από 4 μίλια και μάλιστα σε χωματέ-νιο αυλάκι στο οποίο γινόταν μεγάλη απορρό-φηση και υπερβολική εξάτμιση στην εποχή ιδίως του καλοκαιριού που πότιζε τις καλλιέρ-γειες του βαμβακιού και του σησαμιού. Λόγοι που το νερό της Κυθρέας μπορούσε να φθάσει στην εποχή αυτή σε μεγάλες αποστάσεις ήταν η μεγάλη όμβρωση, που γινόταν, το περιορι-σμένο της δένδροφυτείας και το ολιγάριθμο των κατοίκων.

Στην εποχή του ο Πελλόπαπας έκανε τις εκταταμένες καλλιέργειες, γιατί μπορούσε να εξασφαλίσει αρκετά εργατικά χέρια με εξευ-τελιστική αμοιβή, εξαιτίας που επικρατούσε το σύστημα της μεγάλης ιδιοκτησίας και το πλείστο μέρος των κατοίκων της περιοχής ήταν ακτήμονες.

Στο έτος 1850 επισκέφθηκε το χωριό Βώνη ένας Τούρκος εισπράκτορας, ο Μουσταφά Χα-ρατσάρ, για να εισπράξει τους φόρους. Παρα-τήρησε τα βιβλία της φορολογίας, που είχε πάρει μαζί του και επισήμανε το Χατζηπαπα-χριστόδουλο Χ΄΄ Παπάγιαννη (Πελλόπαπα) μεγάλο γαιοκτήμονα του χωριού. Πέραν τού-του εξακρίβωσε και από συνομιλία με τους συγχωριανούς του, την μεγάλη του περιουσία που κατείχε, όχι μόνο στην περιοχή της Βώ-νης, αλλά και της Κυθρέας.

Αμέσως διανοήθηκε πως ήταν εύκολο να γί-νει κάτοχος της περιουσίας του ιερέα. φθάνει να εξασκούσε την επιρροή του και τη δύναμη του σαν υπάλληλος της Τουρκικής Διοίκησης αφού, δεν υπήρχε σαφής και προστατευτική νομοθεσία κι αφήνετο η Ελληνοκυπριακή περιουσία στη βουλιμία των ισχυρών Τούρκων της περιοχής. Δεν χάνει καιρό και σε λίγο φθά-νει στο σπίτι του ιερέα. Με επιτακτικό τρόπο που μόνο ένας Αγάς μπορούσε να χρησιμο-ποιήσει, διατάσσει τον Παπά να εγκαταλείψει το σπίτι του, γιατί από τώρα βρίσκεται στη δική του εξουσία μαζί με όλη του την περιουσία και στην περιοχή της Βώνης και στην περιοχή της Κυθρέας.

Ο καημένος ο παπάς, μπροστά στην οργή του Τούρκου κατακτητή και στην αυθαίρετη κατάκτηση της περιουσίας του από το όργανο της Τούρκικης Διακυβέρνησης, υπακούει και με συντριμμένη την καρδιά του εγκαταλείπει

σπίτι, περιουσίες και χρήματα και έρχεται να εγκατασταθεί μόνιμα στη Χρυσίδα, στο σπίτι του πενθερού του Χ΄΄ Γερολεμή, όπου σήμε-ρα το σπίτι του Σταυράκη Θεοχάρη και των απογόνων του.

Ο Μουσταφά Χαρατσάρ μετά την κατάκτηση της περιουσίας του Πελλόπαπα άρχισε με αγ-γαρείες να καλλιεργεί τα κτήματα και να έχει πλούσια εισοδήματα με σημαντικά κέρδη, όπως έκαναν οι ισχυροί ομοεθνείς του στην εποχή αυτή, που κατακτούσαν αυθαίρετα κι ετσιθελικά τις περιουσίες των Ελληνο-κυπρίων.

Σαν πέρασαν 1-2 χρόνια, μετά την κατάκτη-ση της περιουσίας του Πελλόπαπα, κάποια μέ-ρα του θέρους ο Χαρατσάρ πήγε να γυρίσει τα σπαρτά και να δει αν ήταν για θέρισμα να επι-τάξει Ελληνοκυπρίους για το θερισμό τους.

Σαν έφθασε στην περιοχή Λειβάδια σε κά-ποιο σημείο του δρόμου Παλαικύθρου - Έξω Μετοχίου συνάντησε τους επιστάτες του Χ΄΄ Ταχήρ Αγά που είχαν επιστρατεύσει εργάτες από τα γειτονικά χωριά και τους οδηγούσαν στα κτήματα του για να του θερίσουν τα ώριμα πια σπαρτά.

Ο Χαρατσάρ που παρατήρησε πως τα σπαρ-τά του ήταν του θερισμού σαν συνάντησε τη στρατιά τούτη των θεριστών επέμενε να θερί-σει πρώτα τα δικά του και ύστερα εκείνα του Χ΄΄ Ταχήρ Αγά και με επιτακτικό τρόπο ανάγ-κασε τους επιστάτες να υποχωρήσουν και τους εργάτες ν' αρχίσουν αμέσως το θερισμό των δικών του σπαρτών.

Οι επιστάτες υπεχώρησαν στην αξίωση αυτή του Χαρατσάρ και στράφηκαν πίσω κι ανήγγει-λαν το επεισόδιο στο Χ΄΄ Ταχήρ Αγά, διοικητή τότε όλου του διαμερίσματος Κυθρέας με έδρα το Παλαικύθρο.

Ο Χ΄΄ Ταχήρ Αγάς θεώρησε τον εκβιασμό τούτου του Χαρατσάρ μεγάλη προσβολή, τόσο σαν διοικητή της Περιοχής, όσο και σαν γαιο-κτήμονα από τους πρώτους της Κύπρου και σκέφτηκε να εκδικηθεί το Χαρατσάρ και απο-πλύνει τ' όνειδος που προξένησε σ' αυτό με την εκβιαστική και ανάρμοστη πράξη του.

Μηχανεύθηκε αμέσως σχέδιο εκδίκησης και δεν άργησε να προχωρήσει στην εκτέλεση του. Την άλλη μέρα έστειλε δικό του άνθρωπο και διεμήνυσε στον Πελλόπαπα που κατοικού-σε στη Χρυσίδα να πάει κοντά του και το θέλει. Ο παπάς περιέργος για τη συνάντηση αυτή, χωρίς να χάσει καιρό φθάνει στο αρχοντικό του.

Αυτός αμέσως του εγχειρίζει μια συστατική επιστολή που απευθυνόταν στο Σουλτάνο και τον προτρέπει χωρίς αναβολή να μεταβεί στην

Κωνσταντινούπολη να παρουσιαστεί στο Σουλτάνο και να του δώσει την επιστολή του. Σ' αυτή εξέθετε στο Σουλτάνο το γεγονός και ζητούσε την υψηλή Σουλτανική εύνοια για επιστροφή των κτημάτων στο νόμιμο δικαιούχο τους. Ο Σουλτάνος εξαιτίας της μεγάλης φήμης και του κύρους του Χατζή Ταχέρ Αγά δέκτηκε το Χατζήπαπαχριστόδουλο με μεγάλες τιμές και εξαιρετική εύνοια.

Ο παπάς γεμάτος πίστη και θάρρος πως ο Σουλτάνος θα του απονεμίει δικαιοσύνη και με ενδόμυχη αισιοδοξία πως θα επανακτήσει την περιουσία του ταξιδεύει και φθάνει στην Κωνσταντινούπολη. Εκεί οδηγείται στο παλάτι του Σουλτάνου και αποτείνεται στους φρουρούς με αίτημα τον να τον παρουσιάσουν στο Σουλτάνο. Στην επιμονή του οι φρουροί αναγκάζονται ν' αναγγείλουν στο Σουλτάνο πως κάποιος παπάς από την Κύπρο θέλει να τον δει προσωπικά για να του δώσει μια επιστολή. Ο Σουλτάνος χωρίς καμιά αντίρρηση δίδει την άδεια και ο παπάς γονατιστός βρίσκεται κοντά του, δίδοντας την επιστολή του Χ' Ταχέρ Αγά.

Ο Σουλτάνος μόλις διάβασε την επιστολή αντελήφθηκε πως βία και παράνομα οικειοποιήθηκε την περιουσία του παπά και του είπε πως θα εκδώσει αμέσως φερμάνι για να το μεταφέρει στο Χαρατσάρ και αυτός θα 'ναι υποχρεωμένος να του επιστρέψει όλα εκείνα που άδικα του είχε αρπάξει.

Ο παπάς ευχαρίστησε το Σουλτάνο για τη γενναία του χειρονομία ν' αποδώσει στο δικαιούχο τα κτήματα και γεμάτος από χαρά και ικανοποίηση, γιατί η επιστολή και όλες του οι ενέργειες πέτυχαν στην εντέλεια του σκοπού του, στράφηκε με την πρώτη ευκαιρία πίσω στην Κύπρο και χωρίς καμιά χρονοτριβή παρουσιάζει το Σουλτανικό Φερμάνι στο Μουσταφά Χαρατσάρ.

Αυτός μόλις το πήρε το φίλησε πρώτα και κατόπι όταν το διάβασε αποτεινόμενος στον παπά είπε στη δική του γλώσσα: «Αλ ποπάζε εφέντη σενί μάλι». Πάρε πίσω παπά μου το δικό σου κτήμα. Έτσι επανάκτησε ο παπάς και πάλι το δικό του κτήμα και αποκαταστάθηκε στην προηγούμενη κοινωνική θέση και αξιοπρέπεια.

Το φερμάνι αυτό ήταν διαστάσεων 20 πόντους Χ 50 πόντους, ήταν γραμμένο σε χαρτί παχύ και έφερε την σφραγίδα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την ιδιόχειρη υπογραφή του Σουλτάν Μεχμέτ Αζίζ και το έτος έκδοσης του 1850-1851.

Με το φερμάνι του Σουλτάνου ο Πελλόπαπας όχι μόνο ανάκτησε όλη του την κτηματική

περιουσία αλλά και υποχρεώθηκε ο Χαρατσάρ να του επιστρέψει και όσα χρήματα του πήρε, όταν βία εκδιώχθηκε από το σπίτι του. Ακόμη ο ιερέας προσπορίσθηκε και άλλα οφέλη από τη Σουλτανική Απόφαση. Απαλλάχθηκε από κάθε φορολογία, γιατί με το Σουλτανικό Φερμάνι όλα του τα κτήματα τέθηκαν υπό την προστασία της Λαλελή Τζαμής της Λευκωσίας. Η Τζαμή αυτή ήταν αρκετά μεγάλη στον καιρό της Τουρκοκρατίας και θρικόταν κοντά στην Πύλη της Κερύνειας στον Τούρκικο Τομέα. Στη Τζαμή αυτή τόσο ο ιερέας όσο και οι κληρονόμοι του ώφειλαν να πληρώνουν μικρό χρηματικό ποσό ετησίως δηλ. 30 κυπριακά γρόσια.

Το φερμάνι αυτό βρέθηκε αρχικά μετά το θάνατο του Χατζήπαπαχριστόδουλου Χ' Παπάγιαννη που έγινε στα 1877 στη Χρυσίδα. Το βρήκε ο γιός του Θεοχάρης φυλαγμένο σε «τεκεδένια θήκη» που ήταν τοποθετημένη σε αρχαίο σεντούκι. Στον ίδιο τόπο βρέθηκε και πάλι ύστερα από χρόνια από τον έγγονο του Πελλόπαπα Σταυράκη Θεοχάρους.

Στην ίδια θέση βρέθηκε περίπου το 1937-38 και από το γιο του Σταυράκη Θεοχάρους Κυπριανό Σταυράκη (δισέγγονο του Πελλόπαπα).

Στην εποχή που ο Κυπριανός Σταυράκη βρήκε το φερμάνι στην Χρυσίδα γινόταν γενική καταγραφή των κτημάτων από κάποιο Τούρκο υπάλληλο του Κτηματολογίου, τον Ασήμ Εφένδη. Ο Κυπριανός μόλις βρήκε το φερμάνι κατέφυγε σ' αυτό να το διαβάσει και να το εξηγήσει. Ήταν γραμμένο στην Τουρκική με Αραβικούς χαρακτήρες, γι' αυτό δεν μπόρεσε να το διαβάσει γιατί γνώριζε μόνο τους Λατινικούς χαρακτήρες. Κατέφυγε και σ' άλλους Τούρκους αστυνομικούς που υπηρετούσαν την εποχή αυτή στην Κυθρέα μα κανένας δεν μπόρεσε να το διαβάσει.

Ο Ασήμ Εφέντης προέτρεψε τότε τον Κυπριο να πάρει μια δική του επιστολή στον πατέρα του που ήταν Χότζας στη Λευκωσία. Αυτός έμενε τακτικά σ' ένα δωμάτιο δίπλα στο δρόμο που μπαίνει στο Παντοπωλείο από την Οδό Ερμού πριν φθάσει τα σκαλιά του Παντοπωλείου. (Η οδός Ερμού με το Παντοπωλείο είναι σήμερα κατεληγμένα από τους Τούρκους. Το Παντοπωλείο το κατέκτησαν στις εξεγέρσεις του 1958, ενώ την Οδό Ερμού με την εισβολή των Τουρκικών στρατευμάτων το 1974).

Ο Χότζας Ασήμ Εφένδης μόλις διάβασε το γράμμα του γιού του και το Σουλτανικό φερμάνι προθυμοποιήθηκε αμέσως να το εξηγήσει. Γι' αυτό πρόσταξε τον Κύπριο να πάρει χαρτί και να γράφει:

Προς το Μουσταφά Χαρατσάρ
Κύπρος.

Εγώ ο Σουλτάνος Μεχμέτ Αζίζ Αντιπρόσωπος του Θεού επί της γης δια του παρόντος διατάττω να παραδώσεις αμέσως στο Χατζηπαπαχριστόδουλο Χατζηπαπάγιαννη όλη την περιουσία του την οποίαν παρανόμως επήρες. Η δε περιουσία του Χατζηπαπαχριστόδουλου Χατζηπαπάγιαννη θα είναι αφορολόγητη και τίθεται υπό την υψηλή προστασία της Λαλελή Τζαμής.

Ημερομηνία
1850

Υπογραφή

Ο παπάς μετά την εκδίωξη του από το φοροεισπράκτορα Μουσταφά Χαρατσάρ εγκατέλειψε τα σπίτια του στη Βώνη και εγκαταστάθηκε στα σπίτια του πενθερού του Γερόλεμου στη Χρυσίδα. Εδώ ανέλαβε εφημέριος στην εκκλησιά του Τιμίου Σταυρού και πρόσφερε τις υπηρεσίες του για σειρά χρόνια.

Λόγος που τον έκαμε να σταματήσει ήταν γιατί στη Χρυσίδα προς Νότο της εκκλησιάς βρίσκονταν τα κτήματα του παπά που συνόρευαν με τα κτήματα του Χ' Αθανάση. Ο Χ' Αθανάσης φαίνεται πως συχνά πυκνά προξενούσε με τα ζώα του ζημιές στα κτήματα του παπά.

Αναφέρεται πως μια Κυριακή στη διάρκεια της θείας λειτουργίας και συγκεκριμένα την ώρα που ο παπάς γύριζε τα Άγια παρατήρησε από τη νότια θύρα της εκκλησιάς τα ζώα του Χ' Αθανάση να περιφέρονται στα κτήματα του παπά και να προξενούν ζημιές. Μόλις τέλειωσε τη θεία λειτουργία έκαμε παρατήρηση στο Χ' Αθανάση σε έντονο ύφος: «Τα ζώα σου είναι στα κτήματα μου και κοίταξε τα».

Μετά το επεισόδιο τούτο υπέβαλε την παραίτηση του ο παπάς, γιατί δεν το θεωρούσε πρέπο να φιλονικεί για ζημιές στην εκκλησιά και μάλιστα στη διάρκεια της θείας λειτουργίας. Μετά την παραίτηση του το διαδέχθηκε ο Παπαστεφανής που παρέμεινε μέχρι το 1920 και αποσύρθηκε λόγω γήρατος.

Κατά το έτος 1865 περίπου επισκέφθηκε την Κυθρέα κάποιος πλούσιος από το Ριζοκάρπασο μεγάλος βοσκός των 1000 προβάτων. Οι γνωστοί και φίλοι του υποδέχτηκαν τον προύχοντα Καρπασίτη στο Σεράγιο και μάλιστα στο ψηλό καφενείο του Χ' Κωνσταντή, που εδικοποιε του κεντρικού δρόμου και γενικώτερο της περιοχής Σεραγίου. Τελευταίος ιδιοκτήτης του καφενείου τούτου προ της εισβολής ήταν ο Ανδρέας Παυλή Ελευθερίου.

Στη συγκέντρωση τούτη του καφενείου έτυχε να φθάσει και ο Πελλόπαπας και του φώναξαν για να του συστήσουν τον πλούσιο βοσκό

του Ριζοκαρπάσου. Μόλις του συστήθηκε ο ξένος τον ρώτησε πόσες αίγες έχει και αυτός του απάντησε πως είναι αμέτρητες στα βουνά και στους μετριώτερους υπολογισμούς ξεπερνούν τις 1001, και μάλιστα της μιας της είχε κρεμάσει κουδούνι χρυσό. Ο Πελλόπαπας τότε άρχισε να του μιλά για τη μεγάλη του περιουσία, τονίζοντας πως το 1/5 περίπου της κτηματικής περιουσίας της Κυθρέας και το 1/3 της κτημοσύνης της κοινότητας Βώνης, ήταν δικά του και δεν θεωρεί τον εαυτό του πλούσιο, ενώ εσύ με τις 1001 αίγες που έχεις νομίζεις πως είσαι προύχοντας; 1000 αίγες που έχεις 2 γρόσια η καθεμιά η αξία τους είναι 2000 γρόσια. Ο Καρπασίτης όμως παραξενεύτηκε πως ο παπάς λογάρισε την κάθε αίγα 2 γρόσια. Ο παπάς όμως του αντέταξε πως άμα ψοφήσει μια αίγα το τομάρι της δεν έχει αξία παραπάνω από δυο γρόσια. Και με έντονο ύφος κτύπησε το πόδι του και το μπαστούνι του στη γη, προσθέτοντας: «Πο τούτη ρε έσεις; Γην ρε που είναι αθάνατη»;

Ο Καρπασίτης αντέκρουσε το παπά επιμένοντας πως και οι αίγες είναι σημαντική περιουσία και σοβαρά υπολογίσιμη, γιατί βόσκουν μόνες τους και χωρίς πολλούς κόπους και ελάχιστα έξοδα αποδίδουν γενναίο εισόδημα. Παρ' όλα τα επιχειρήματα του Καρπασίτη δεν μπόρεσε να πεισθεί και επέμενε και θεωρούσε πλούσιο τον κάτοχο γης και όχι των ζώων.

Πραγματικά δεν πέρασε πολύς καιρός από τη συνάντηση του παπά με τον πλούσιο βοσκό του Ριζοκαρπάσου και τα λόγια του παπά, πως η γη είναι περιουσία και όχι τα ζώα, επαλήθευσαν.

Μια επιδημική αρρώστεια θέρισε σε λίγο χρονικό διάστημα όλα τα πρόβατα του βοσκού και κατάντησε πολύ φτωχός. Στη συμφωνία του ο Καρπασίτης θυμήθηκε τα λόγια του παπά και πείσθηκε πως η γη είναι περιουσία που είναι αθάνατη.

Τα παιδιά του παπά κατά σειράν ήταν τα πιο κάτω:

1. Ο Γιαννάτζης Βλάμης. Αυτός με τον πρώτο του γάμο νυμφεύθηκε την Ελένη, κόρη του Τσιάρρη από τη Βώνη και έκαμε την Χρυσταλλού Κυριάκου Χ' Αθανάση (Τζυρκάτζαινα) και την Ελένη Πετρή Παπά από τη Βώνη.

Με το δεύτερο του γάμο νυμφεύθηκε τη Χριστίνα, κόρη του Σάββα της Τεβές από τη Βώνη έκαμε το Χριστόδουλο Γιαννάτζη Βλάμη, την Ευφροσύνη Σοφόκλη από το Νέο Χωριό, τη Σοφία Χριστοδούλου από το Στρογγυλό, τη Μαρίτσα Παταγιαννή από το Έξω Μετόχι, το Θεμιστό Γ. Βλάμη από τη Βώνη, την Κυριακού Γεωργίου Ανδρονίκου από τη Βώνη,

τον Κωστή Γ. Βλάμη από την Κυθρέα και την Κατίνα Πετρή Σοφοκλή από το Νέο Χωριό.

2. Ο Γερόλεμος. Νυμφεύθηκε την Κατίνα που έφθανε από τη γενιά τους σημερινούς Τριανταφυλλίδηδες στη Λευκωσία. Έκαμαν ένα παιδί το Χριστόδουλο Ιερώνυμο.

3. Η Ελένη. Παντρεύτηκε τον Παναγιώτη Χ. Καϊλή από το Έξω Μετόχι. Παιδιά τους ήταν ο Μιχαήλης, ο Χριστόδουλος, ο Προκόπης, ο Σωτήρης και ο Κωστής.

4. Η Μαριού παντρεύτηκε τον Καριτζά από το Νέο Χωριό. Παιδί τους ήταν ο Αποστολής.

5. Ο Θεοχάρης. Με το πρώτο γάμο πήρε γυναίκα από τη Μια Μηλιά κι έκαμε μόνο το Σταυράκη Θεοχάρη.

Με το δεύτερο του γάμο έκαμε το Χρίστο Θεοχάρη, δάσκαλο που νυμφεύθηκε κι εγκαταστάθηκε στη Λάρνακα, την Αννού, την Ευανθία, την Ελεγκού και την Μαρίτσα. Όλες παντρεύτηκαν και εγκαταστάθηκαν στη Χρυσίδα εκτός από τη Μαρίτσα που παντρεύτηκε κι εγκαταστάθηκε στη Βώνη.

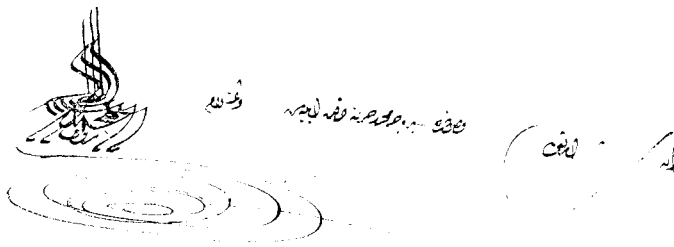
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όλες τις πληροφορίες για τη παρούσα μελέτη, μου τις έχει δώσει ο Κυπριακός Σταυράκη, Κοινοτάρχης Χρυσίδας και δισέγγονος του Πελλόπαπα. Συμπληρωματικές πληροφορίες πήρα και από το Λούκα Βλάμη, Κοινοτάρχη Βώνης και δισέγγονο του Πελλόπαπα

سیدنی لفقوسنی بابی (رضی اللہ عنہ) کی زیارت

سیدنی لفقوسنی بابی (رضی اللہ عنہ) کی زیارت کے لئے یہ تحریر لکھی گئی ہے۔ اس میں سیدنی لفقوسنی بابی (رضی اللہ عنہ) کی زیارت کے بارے میں بتایا گیا ہے۔

یہ تحریر سیدنی لفقوسنی بابی (رضی اللہ عنہ) کی زیارت کے لئے لکھی گئی ہے۔ اس میں سیدنی لفقوسنی بابی (رضی اللہ عنہ) کی زیارت کے بارے میں بتایا گیا ہے۔

یہ تحریر سیدنی لفقوسنی بابی (رضی اللہ عنہ) کی زیارت کے لئے لکھی گئی ہے۔ اس میں سیدنی لفقوسنی بابی (رضی اللہ عنہ) کی زیارت کے بارے میں بتایا گیا ہے۔

Φωτοτυπία του Σουλτανικού φερμανίου δι' ου διατάσσεται ο φοροεισπράκτωρ Μουσταφά Χαρισάφ νά αποδώση εις τον Χατζή Παπα - Χριστόδουλον Χατζηπαπαγιάννην την θιαίως κατασχεθείσαν περιουσίαν του.